

Brüssel, 11.6.2015
COM(2015) 290 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

**2014. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise
kohta**

{SWD(2015) 115 final}

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
2. TAUST	3
2.1. Viimaste aastate areng.....	3
2.2. Makromajandusliku finantsabi raammäärus.....	4
3. 2014. AASTAL ANTUD MAKROMAJANDUSLIK FINANTSABI	6
3.1. Ülevaade.....	6
3.2. 2014. aastal abi saavates riikides rakendatud abikavad.....	7
3.2.1. <i>Gruusia</i>	7
3.2.3. <i>Kõrgõzstan</i>	8
3.2.4. <i>Tuneesia</i>	9
3.2.5. <i>Ukraina</i>	10
4. MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI OTSTARBEKA KASUTAMISE TAGAMINE: TEGEVUSHINNANGUD JA JÄRELHINDAMISED.....	11
4.1. Tegevushinnangud	11
4.2. Järelhindamised.....	11
5. ABITAOTLUSED JA KOMISJONI TULEVASED ETTEPANEKUD – EELARVEPOSITSIOON.....	11

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

2014. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta

1. SISSEJUHATUS

Makromajanduslik finantsabi (MFA) on Euroopa Liidu (EL) rahastamisvahend, millega soovitakse katta ELile geograafiliselt, majanduslikult ja poliitiliselt lähedaste riikide erakorralisi välisrahastamisvajadusi. Selle eesmärk on tugevdada makromajanduslikku ja finantsstabiilsust kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides ning Euroopa Liidu naaberriikides, kutsudes neid üles ette võtma asjakohaseid struktuurireforme. Sellega täiendatakse koos Rahvusvahelise Valuutafondiga (IMF) loodud kohandamis- ja reformiprogrammi, mille olemasolu on ka makromajandusliku finantsabi andmise eeldus. Makromajanduslik finantsabi on maksebilansi toetusvahend. Seda antakse kas laenudena, mille jaoks komisjon laenab vajalikud vahendid kapitaliturgudelt ning laenab need edasi abi saavale riigile, või konkreetset olukorda arvestades toetustena, mida rahastatakse ELi eelarvest.

2014. aastat iseloomustas edasimineku mitme varem edasi lükatud MFA programmi elluviimisel (Gruusia, Jordaania, Kõrgõzstani ja Tuneesia jaoks) ning Ukraina poliitilise ja majandusolukorra kiire halvenemine, mille tõttu algatati mitu suuremahulist MFA programmi.

Käesolev iga-aastane aruanne on koostatud kooskõlas komisjoni teavitamiskohustustega, mis on kehtestatud mitmes nõukogu ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu ühises otsuses MFA programmide kohta. Sellega koos esitatakse komisjoni talituste töödokument, milles on antud üksikasjalikum teavet makromajandusliku tausta ja üksikute MFA programmide rakendamise kohta ning neid analüüsitud.

2. TAUST

2.1. Viimaste aastate areng

2008.–2009. aasta ülemaailmne majandus- ja finantskriis avaldas tugevat mõju tärkava turumajandusega riikidele ELi naabruses. Sellega kaasnes ELile esitatavate finantstoetuste, sealhulgas makromajandusliku finantsabi taotluste laine. 2009. aasta lõpus võttis Euroopa Liidu Nõukogu vastu neli MFA programmi Armeenia, Bosnia ja Hertsegoviina, Gruusia ja Serbia toetamiseks. Samal aastal pikendati varem heaks kiidetud makromajandusliku finantsabi programmi Kosovole¹ ühe aasta võrra.

¹ Kõnealune määratlus ei piira Kosovo staatust käsitlevaid seisukohti ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

2010. aastal otsustati avada veel kaks programmi (Ukraina ja Moldova toetamiseks). Kuna selleks ajaks oli jõustunud Lissaboni leping, tegid nõukogu ja parlament selle otsuse ELi kaasseadusandjatena. Gruusia ja Kosovo programmid lõppesid 2010. aastal. Aastatel 2011, 2012 ja 2013 viis komisjon lõpule makromajanduslike finantsabi programmide rakendamise Armeenias, Bosnias ja Hertsegoviinas, Moldovas ja Serbias.

2010. aastal ja 2011. aasta alguses paranes majanduse üldine olukord märgatavalt, leevendades mõnevõrra survet selliste riikide maksebilansile, kes võiksid taotleda makromajanduslikku finantsabi. Selle tagajärjel vähenes uute MFA programmide arv, mille kohta esitati ettepanek või mis kiideti heaks: komisjon esitas ettepaneku ainult kahe programmi kohta (Gruusia ja Kõrgõzstani jaoks, mõlemad 2011. aastal). Uute MFA programmide märgatavalt vaoshoitum heakskiitmine kajastas ka viivitusi seadusandlikus protsessis, mille põhjustasid kaasseadusandjate erimeelsused selles, kuidas kohaldada makromajandusliku finantsabi andmise otsuste suhtes uut komiteemenetluse määrust. Küsimus lahendati alles 2013. aastal².

Alates 2011. aasta teisest poolest halvenesid rahastamistingimused ülemaailmsel kapitaliturgudel märkimisväärselt, kajastades osaliselt euroala võlakriisi. Lisaks sellele avaldasid araabia kevad ning sellele järgnenud murrangulised poliitilised ja majanduslikud sündmused Vahemere piirkonna Araabia partnerriikides täiendavat survet nende riikide eelarvetele ja majanduse välispositsioonidele. Kõik see suurendas 2012. ja 2013. aastal nõudlust makromajandusliku finantsabi järele: rahalise toetuse taotlused saadi Egiptuselt, Jordaanialt ja Tuneesialt. Otsused anda makromajanduslikku finantsabi Jordaaniale ja Tuneesiale tegid kaasseadusandjad 2013. aasta detsembris ja 2014. aasta mais. Menetlus, mis kätkes komisjoni ettepanekut otsuse kohta anda makromajanduslikku finantsabi Egiptusele, peatati, sest Egiptus ja IMF ei olnud veel sõlminud lepingut IMFi väljamaksetega seotud programmi kohta. Samuti reageeriti sel viisil poliitilistele sündmustele riigis.

2014. aastal sundis konflikt Ida-Ukrainas ning sealse majandus- ja finantsolukorra järsk halvenemine eraldama enneolematul tasemel makromajanduslikku finantsabi, mis anti täielikult laenudena. Väljamaksed 2002. ja 2010. aastal vastu võetud kahe otsuse alusel algasid pärast seda, kui Ukraina parlament oli ratifitseerinud asjaomased makromajandusliku finantsabi dokumendid. Lisaks kiitis nõukogu 2014. aasta aprillis kiirmenetluse teel (ELi toimimise lepingu artikkel 213) heaks uue makromajandusliku finantsabi programmi Ukraina toetuseks ja see maksti 2014. aasta jooksul täies ulatuses välja.

2.2. Makromajandusliku finantsabi raammäärus

Euroopa Parlament juhtis juba 2003. aastal tähelepanu aeganõudvale otsustamisprotsessile kui makromajandusliku finantsabi andmise ühele peamisele puudusele. Tõllal kehtinud süsteemi kohaselt võttis nõukogu otsused üksikute

² Täpsema teabe saamiseks vt komisjoni aruanded Euroopa Parlamendile ja nõukogule kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta 2012. aastal (COM(2013) 426) ja 2013. aastal (COM(2014) 372).

makromajandusliku finantsabi programmide kohta vastu pärast konsulteerimist parlamendiga igal konkreetsel juhul eraldi. Alates Lissaboni lepingu jõustumisest 1. detsembril 2009 võtsid parlament ja nõukogu seadusandlikud otsused konkreetsete makromajandusliku finantsabi programmide kohta vastu seadusandliku tavamenetluse kohaselt (kaasotsustamismenetlus), mis muutis otsustamisprotsessi veelgi pikemaks. Nagu aga on näidanud finants- ja võlakriis, on makromajanduslike ja rahanduslike hädaolukordade tõhusaks lahendamiseks vaja kriisile reageerimise menetlust, mida oleks võimalik kasutusele võtta kiiresti ja tõhusalt.

Arvestades vajadust kiirendada otsuste tegemist ja ühtlustada makromajandusliku finantsabi vahendit, esitas komisjon 4. juulil 2011 ettepaneku võtta vastu raammäärus, milles sätestatakse kolmandatele riikidele makromajandusliku finantsabi osutamise üldised põhimõtted³. Ettepaneku peamised eesmärgid olid: i) makromajandusliku finantsabi andmise tõhustamine kiirema ja tulemuslikuma otsustamisprotsessi abil; ii) selle protsessi ühtlustamine muude, peamiselt välissuhetega seotud rahastamisvahendite suhtes kohaldatavate otsustamisprotsessidega; iii) makromajandusliku finantsabi vahendit käsitlevate õigusnormide ametlikuks, selgemaks ja lihtsamaks muutmine.

Ettepanekut arutati põhjalikult parlamendi ja nõukoguga. Komisjon leidis, et tema ettepaneku olemus oli pikaldase seadusandliku menetluse käigus muutunud ja kui makromajandusliku finantsabi raammäärus vastu võetakse, oleks see tõsine institutsioonidevahelise tasakaalu rikkumine, mis kahjustab eelkõige komisjoni seadusandliku algatuse õigust⁴. Seepärast otsustas komisjon oma ettepaneku 8. mail 2013. aastal tagasi võtta.

Pärast seda, kui komisjon võttis oma ettepaneku tagasi, algatas nõukogu 18. juulil 2013 vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 263 komisjoni vastu Euroopa Kohtus tühistamishagi⁵. Kohus lükkas oma 14. aprilli 2015. aasta otsuses nõukogu hagi tagasi ja otsustas, et komisjonil oli õigus oma ettepanek tagasi võtta. Kohus kinnitas ka, et komisjon tegutses oma ettepanekut tagasi võttes nõuetekohaselt, arvestades, et kaasseadusandjate tehtud muudatusettepanekud oleksid ettepanekut täielikult moonutanud ja takistanud saavutamast selle peamisi eesmäärke. Selle tulemusena jätkavad parlament ja nõukogu seadusandlike otsuste vastuvõtmist üksikute makromajandusliku finantsabi programmide kohta seadusandliku tavamenetluse raames igal konkreetsel juhul eraldi⁶.

Hiljutised kogemused ja eelkõige vajadus alustada 2014. ja 2015. aastal kiiresti makromajandusliku finantsabi programmi Ukrainas on taas esile toonud vajaduse tagada, et makromajanduslikku finantsabi kui hädaabivahendit saaks kriisiolukordadele

³ KOM(2011) 396 lõplik, 4.7.2011.

⁴ Täpsema teabe saamiseks vt komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule 2013. aastal kolmandatele riikidele antud makromajandusliku finantsabi rakendamise kohta (COM(2014) 372).

⁵ Otsus kohtuasjas C-409/13.

⁶ Seoses otsusega nr 778/2013/EL täiendava makromajandusliku finantsabi andmise kohta Gruusiale võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu ühise deklaratsiooni, mis kajastab kahe kaasseadusandja vahel raammääruse läbirääkimiste ajal saavutatud kompromisse ja lepitusmenetlust Gruusia kohta otsuse tegemiseks (ELT L 218, 14.8.2013, lk 18). Deklaratsioon on poliitiline kokkulepe, millel ei ole õiguslikult siduvat toimet.

reageerimisel kiiresti kasutusele võtta. Komisjon jätkab seepärast otsustamisprotsessi tulemuslikkust ja tõhusust parandavate võimaluste otsimist.

3. 2014. AASTAL ANTUD MAKROMAJANDUSLIK FINANTSABI

3.1. Ülevaade

2014. aastal saavutati edu järgmiste makromajandusliku finantsabi andmise otsustega:

- 2013. aasta augustis võtsid kaasseadusandjad vastu komisjoni 2011. aasta ettepaneku anda makromajanduslikku finantsabi Gruusiale kokku 23 miljonit eurot laenudena ja 23 miljonit eurot toetustena. Makromajandusliku finantsabi dokumendid allkirjastati 2014. aastal. Esimese osamakse toetuse osa (13 miljonit eurot) maksti välja 2015. aasta jaanuaris ja laenu osa (10 miljonit eurot) aprillis. Teise osamakse (kokku 23 miljonit eurot) väljamaksmine on kavandatud 2015. aasta suveks, tingimusel et IMFi programm jääb jõusse ja Gruusia viib ellu vastastikuse mõistmise memorandumis kokkulepitud poliitikameetmed.
- 2013. aasta aprillis tegi komisjon ettepaneku uue otsuse kohta anda 180 miljonit eurot laenudena Jordaaniale; see võeti vastu 2013. aasta detsembris. Jordaania ametiasutused ja EL sõlmisid vastastikuse mõistmise memorandumi ja laenukorralduse lepingu 2014. aasta märtsis. Esimene osamakse (100 miljonit eurot) maksti välja 2015. aasta veebruaris. Ka teine osamakse on plaanis 2015. aastal välja maksta.
- Komisjoni 2011. aasta ettepanek anda erakorralist makromajanduslikku finantsabi Kõrgõzstanile 15 miljonit eurot laenudena ja 15 miljonit eurot toetustena võeti vastu 2013. aasta oktoobris. Makromajandusliku finantsabi dokumendid allkirjastati 2014. aastal ja Kõrgõzstani parlament ratifitseeris need 2015. aasta veebruaris. Nii esimene kui ka teine osamakse on kavas välja maksta 2015. aastal.
- 2013. aasta detsembris esitas komisjon uue ettepaneku osutada makromajanduslikku finantsabi Tuneesiale kuni 250 miljoni euro ulatuses laenudena. Kaasseadusandjad võtsid otsuse vastu 2014. aasta mais ning Tuneesia parlament ratifitseeris sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumi ja laenukorralduse lepingu 2015. aasta märtsis. Seadusandliku menetluse käigus suurendati abisummat 300 miljoni euroni. Abi on ette nähtud rakendada 2015. ja 2016. aastal ja esimene osamakse (100 miljonit eurot) makstakse välja eeldatavasti mais.

Ukrainale maksti kahe makromajandusliku finantsabi programmi raames 2014. aastal laenudena välja kokku 1,36 miljardit eurot. 2002. ja 2010. aastal vastu võetud otsustel põhineva esimese programmi (MFA I) raames anti makromajanduslikku finantsabi kogusummas 610 miljonit eurot. Esimene, 100 miljoni euro suurune osamakse maksti välja 2014. aasta mais, varsti pärast seda, kui IMF kiitis heaks uue kaheaastase tugilaenu Ukrainale. Teine, 260 miljoni euro suurune osamakse maksti välja 2014. aasta novembris ja kolmas (250 miljonit eurot) 2015. aasta aprillis. 2014. aasta aprillis kiitis nõukogu kiirmenetluse teel (ELi toimimise lepingu artikkel 213) Ukraina jaoks teise makromajandusliku finantsabi programmi summas 1 miljard eurot laenudena (MFA II). Kogu summa maksti 2014. aasta juunis ja detsembris välja kahe osamaksena, millest

kumbki moodustas 500 miljonit eurot. 8. jaanuaril 2015 tegi komisjon ettepaneku kolmanda makromajandusliku finantsabi programmi kohta summas kuni 1,8 miljardit eurot laenudena, mille parlament ja nõukogu võtsid vastu 15. aprillil 2015. Kokku moodustavad kolm makromajandusliku finantsabi programmi Ukrainale 3,41 miljardit eurot, mis kujutab endast ELi suurimat nii lühikese aja jooksul kolmandale riigile antud finantsabi.

3.2. 2014. aastal abi saavates riikides rakendatud abikavad

3.2.1. Gruusia

2013. aastal võeti vastu otsus makromajandusliku finantsabi programmi kohta Gruusia jaoks kogusummas 46 miljonit eurot. Makromajanduslik finantsabi, mida antakse pooles osas laenudena ja pooles osas toetustena, makstakse välja kahe osamaksena. Pärast seda, kui Gruusia sõlmis 2014. aasta juulis IMFiga uue väljamaksetega seotud programmi, alustati makromajandusliku finantsabi alaseid läbirääkimisi taas (need olid alates 2011. aastast peatatud, sest Gruusia ei olnud olemasolevat IMFi programmi kasutanud). Makromajandusliku finantsabi dokumendid allkirjastati ja Gruusia parlament ratifitseeris need vastavalt vajadusele 2014. aasta detsembris. Esimese osamakse toetuse osa (13 miljonit eurot) maksti välja 2015. aasta jaanuaris ja laenu osa (10 miljonit eurot) 2015. aasta aprillis. Makromajandusliku finantsabi teise osamakse väljamaksmine (kokku 23 miljonit eurot) on kavandatud 2015. aasta teise poolaastasse, tingimusel et Gruusia täidab IMFi programmi ja viib ellu vastastikuse mõistmise memorandumis kokkulepitud meetmed.

Gruusia SKP kasvas 2013. aasta 3,2 %lt 4,7 %ni 2014. aastal, kajastades hoogustuvat tarbimist ja erainvesteeringute taastumist. Sellegipoolest jääb sealne makromajanduse olukord haavatavaks. Koos majanduskasvuga kiirenes inflatsioon 2014. aastal langeva naftahinna leevendavast mõjust olenemata 3,1 %ni. Alates 2014. aasta novembrist Venemaal ja teistes Sõltumatute Riikide Ühenduse (SRÜ) riikides aset leidnud vahetuskursi ebasoodsa muutumise järel odavnes lari dollari suhtes järsult, kergitades inflatsiooniootusi. Vastuseks tõstis keskpank 2015. aasta veebruaris oma baasintressimäära 4,5 %ni. Kuna valitsus on alates 2013. aastast rakendanud sotsiaalselt kaasavamalt majandusmudelit – muu hulgas üldkättesaadava tervishoiusüsteemi juurutamise kaudu –, kasvas surve eelarvele ja 2014. aastal jõudis eelarvepuudujääk võrreldes 2013. aasta 2,6 %ga 2,9 %ni SKPst. 2014. aastal tugevnes välissurve uuesti. Jooksevkonto puudujääk ulatus 9,6 %ni SKPst võrreldes 5,9 %ga 2013. aastal, sest majanduskasvu toel suurenes import ning ebasoodne väliskeskkond avaldas negatiivset mõju ekspordile ja rahaülekannetele. Struktuurireformide areng oli 2014. aastal rahuldav, kaetus üldkättesaadavate tervishoiuteenustega laienes veelgi ning konkurentsi, eelarve läbipaistvuse ja pangandusjärelevalve olukord paranes märkimisväärselt. 2014. aasta detsembris viis IMFi juhatus lõpule 2014. aasta juulis kokkulepitud 154 miljoni USA dollari suuruse kolmeaastase tugilaenu programmi esimese läbivaatamise.

3.2.2. Jordaania

Pärast Jordaania 2012. aasta detsembris esitatud ametlikku taotlust saada makromajanduslikku finantsabi tegi komisjon 29. aprillil 2013 ettepaneku võtta vastu otsus osutada Jordaaniale keskmise tähtajaga laenudena makromajanduslikku finantsabi

summas kuni 180 miljonit eurot. Parlament ja nõukogu võtsid selle otsuse vastu 11. detsembril 2013. 2014. aasta alguses jõudsid lõpule läbirääkimised vastastikuse mõistmise memorandumi üle, milles sätestati Jordaania ametiasutuste võetavad majanduspoliitikameetmed, ja laenukorralduse lepingu üle. Need kaks dokumenti allkirjastati 2014. aasta märtsis. Jordaaniale antav makromajanduslik finantsabi on mõeldud IMFi jätkuva tugilaenu alusel antud vahendite täienduseks. Esimene osamakse (100 miljonit eurot) maksti välja 2015. aasta veebruaris ja teine makstakse välja eeldatavasti 2015. aasta sügisel.

Olenemata Jordaania haavatavusest piirkonnas suurenenud ebastabiilsuse tõttu (kaasa arvatud jätkuv konflikt Süürias ja terrorismiaktid Siinai poolsaarel, mis mõjutasid endiselt gaasitarneid Egiptusest), kasvas riigi majandus 2014. aastal. SKP reaalkasv ulatus 3,1 %ni võrreldes 2,8 %ga 2013. aastal ning selle tõukejõuks oli kaevandus-, ehitus-, kommunaalteenuste ja turismivaldkonna taastumine ning suur välistoetuste sissevool. Inflatsioon jäi madalale tasemele, võimaldades võtta 2014. aastal paindlikuma rahapoliitilise hoiaku. Eelarvepuudujääk (võttes arvesse välistoetusi ja ülekandeid riiklikule elektriettevõtjale NEPCO) vähenes veidi, kahanedes 2013. aasta 11,5 %lt SKPst 2014. aastal 10 %le tänu elavamale maksulaekumisele ja suurele välistoetuste sissevoolule. Maksebilanss paranes märkimisväärselt ametlike toetuste ja kapitali sissevoolu toel, mis tulid eelkõige Pärsia lahe koostöönõukogu riikidest. Välistoetuste kogumaht kasvas 2014. aastal hinnanguliselt 7 %ni SKPst võrreldes 2,7 %ga 2013. aastal. Struktuurireformidega on edasi liigutud erinevas tempos – eeskätt läbivaadatud tulumaksuseaduse vastuvõtmine on märkimisväärselt hilineanud. IMFi programmi viies läbivaatamine viidi edukalt lõpule 2014. aasta novembris. See võimaldas välja maksta 129 miljonit eurot, mis suurendas väljamaksete kogusummat alates programmi algusest ligikaudu 1,4 miljardi USA dollarini (kokku 2 miljardist USA dollarist).

3.2.3. *Kõrgõzstan*

Etnilise ja poliitilise vägivalla järelmõjaks oli majandustegevuse järsk aeglustumine ja ulatuslik välisrahastamise puudujääk, mistõttu EL lubas 2010. aasta juulis Biškekis toimunud rahvusvahelisel rahastajate konverentsil toetada Kõrgõzstani majanduse elavdamist. Sellele järgnes 20. detsembril 2011 komisjoni ettepanek Kõrgõzstanile makromajandusliku finantsabi andmise kohta kuni 30 miljoni euro ulatuses (laen 15 miljonit eurot ja toetus 15 miljonit eurot). See makromajandusliku finantsabi programm oli erakorraline, sest Kõrgõzstan jääb väljapoole makromajandusliku finantsabi tavapärasest geograafilisest ulatusest, kuid seda põhjendati asjaoluga, et riigis on käimas tugev demokraatiat pooldav poliitiline ja majanduslik reform, ning riigi positsiooniga ELi jaoks majanduslikult ja poliitiliselt tähtsas piirkonnas. Makromajandusliku finantsabi otsus võeti vastu 2013. aasta oktoobris. Makromajandusliku finantsabi dokumendid allkirjastati 2014. aasta lõpus ja Kõrgõzstani parlament ratifitseeris need 2015. aasta veebruaris. Nii esimene kui ka teine osamakse on kavas välja maksta 2015. aastal.

Pärast jõulist 2013. aastat, mil SKP kasvas kullatootmise taastumise tulemusel 10,5 %, aeglustus Kõrgõzstani majanduskasv 2014. aastal märgatavalt, nii et SKP kasvuks hinnati 3,6 %. Selle põhjuseks oli väliskaubanduse kasvu pidurdumine, rahaülekannete vähenemine (seotud majanduslangusega Venemaal ja teiste peamiste

kaubanduspartnerite, eelkõige SRÜ riikide majanduskasvu raugemisega) ja kullatootmise vähenemine. Kohalik vääring odavnes 2014. aastal USA dollari suhtes 16,3 % ja aastane inflatsioon jõudis 2015. aasta veebruaris 10,9 %ni. Kuna keskpank sekkus nõrgenemissurve leevendamiseks välisvaluuta turule, vähenesid selle reservid 2014. aasta juulist 2015. aasta jaanuarini 17,1 %. Eelarvepuudujääk on 2014. aastal hinnanguliselt 3,7 % SKPst ja riigivõlg 54,1 % SKPst. Jooksevkonto puudujääk jäi 2014. aastal suureks, moodustades 13,7 % SKPst. Maksebilanss jääb seetõttu haavatavaks. Sellega seoses taotlesid Kõrgõzstani ametiasutused järgmist kokkulepet IMFiga. 2015. aasta alguses peetud läbirääkimistel saavutati edu ja IMFi juhatus kiitis 2015. aasta aprillis heaks uue kolmeaastase laiendatud laenuvahendi programmi. Olenemata sellest, et ellu viiakse riiklikku säästva arengu strateegiat 2013–2017, on edasiminekuks finantssektoris aeglane. Endiselt ootab parlamendi heakskiitu panganduskoodeksi, mis tugevdaks panganduse reguleerimist ning keskpanga volitusi ja sõltumatust.

3.2.4. Tuneesia

2013. aasta juunis kiitis IMFi juhatus heaks uue 24kuulise tugilaenu Tuneesiale summas 1,75 miljardit USA dollarit. Selles kontekstis taotles Tuneesia valitsus 2013. aasta augustis ELilt makromajanduslikku finantsabi summas 500 miljonit eurot. Vastuseks esitas komisjon 2013. aasta detsembris ettepaneku makromajandusliku finantsabi andmiseks summas kuni 250 miljonit eurot laenuna, mis makstakse välja kolme võrdse osamaksena. Parlamendis ja nõukogus toimunud arutelude käigus suurendati abi suurust 300 miljoni euroni. Otsuse selle makromajandusliku finantsabi programmi kohta võtsid kaasseadusandjad vastu 2014. aasta mais. Vastastikuse mõistmise memorandum ja laenukorralduse leping lepiti kokku ja allkirjastati ajavahemikus 2014. aasta juulist septembrini ning Tuneesia parlament ratifitseeris need 2015. aasta märtsis. Esimene osamakse makstakse välja eeldatavasti 2015. aasta mais, teise ja kolmanda osamakse väljamaksmine sõltub aga IMFi programmi täitmisest ja sellest, kuidas Tuneesia ametiasutused täidavad vastastikuse mõistmise memorandumis sätestatud makromajandusliku finantsabi tingimusi.

2014. aastal jäi SKP reaalkasv 2013. aasta 2,4 %ga võrreldes tagasihoidlikule 2,3 % tasemele. Majandustegevust pidurdasid endiselt poliitiline ebakindlus ja julgeolekupinged. Inflatsioon oli 2014. aastal keskmiselt 5,5 % ja see liigub langusteel. Eelarve ja maksebilansi tasakaalustamatus on ikka veel suur ja on kaasa toonud märkimisväärse rahastamisvajaduse. Eelarvepuudujääk oli 2014. aastal väiksem kui IMFi programmi eesmärk (4,8 % SKPst võrreldes esialgse prognoosiga 6,7 % SKPst), kuid selle põhjus ei ole mitte optimaalsed kärped korduvkulude eelarves, vaid peamiselt investeringute eelarve alakasutamise ja teatavate kulutuste edasilükkamine 2015. aastasse. Välismajanduses jäi jooksevkonto puudujääk 2014. aastal suureks – see oli 8,9 % SKPst võrreldes 8,3 %ga SKPst 2013. aastal. Reservid olid 2014. aasta lõpus ligikaudu 7,8 miljardit USA dollarit, mis vastab vaid kolme kuu impordile, erinevalt IMFi programmi kohasest esialgsest 9 miljardi USA dollari suurusest eesmärgist. 2014. aasta detsembris vaatas IMF viiendat korda läbi jätkuva tugilaenu programmi. IMF tunnistas, et kõik tulemusnäitajad on täidetud ja et märkimisväärse arvu struktuurireformidega on edasi liigutud olenemata kehvast majandus-, sotsiaal- ja julgeolekukeskkonnast.

3.2.5. Ukraina

Võttes arvesse Ukraina kiiresti halvenevat majandusolukorda 2014. aasta alguses ja selle maksebilansi suurt nõrgenemist, kiitis nõukogu 2014. aasta aprillis kiirmenetluse teel (ELi toimimise lepingu artikkel 213) heaks uue makromajandusliku finantsabi programmi sellele riigile. Programm koosnes kuni 1 miljardi euro ulatuses laenust, mis makstakse välja kahe osamaksena, millest kumbki moodustab 500 miljonit eurot. See kokkulepe (MFA II) täiendas teist makromajandusliku finantsabi vahendit (MFA I), mis kinnitati kahe otsusega (võeti vastu 2002. ja 2010. aastal) ja ulatus 610 miljoni euroni laenudena, mis olid plaanis välja maksta kolme osamaksena. Selle tulemusena on tehtud Ukrainale kättesaadavaks makromajanduslik finantsabi kokku 1,61 miljardit eurot⁷. Väljamaksed nende kahe programmi kaudu said võimalikuks pärast seda, kui IMFi juhatus kiitis 2014. aasta aprillis heaks uue kaheaastase tugilaenu. Ukraina sai 2014. aastal makromajanduslikku finantsabi 1,36 miljardit eurot, sealhulgas 1 miljardi euro suuruse kogusumma MFA II otsuse alusel. MFA I lõplik osamakse summas 250 miljonit eurot maksti välja 2015. aasta aprillis.

Pärast kaheaastast seisakut jõudis Ukraina majandus 2014. aastal sügavasse langusesse, mille põhjustas riigi idaosas käimasolevast relvastatud konfliktist tulenev usalduskriis. Kriis põhjustas vääringu järsu odavnemise ning investeringute ja tarbimisaktiivsuse vähenemise. Konfliktist põhjustatud tootmisvõimsuse kahanemine riigi idaosas, mis on Ukraina tööstuskeskus, vähendas SKP reaalkasvu veelgi, nii et see oli 2014. aastal 6,8 %. Nõrgem vääring koos reguleeritud hindade märkimisväärse kasvuga tõi kaasa tarbijahinnaindeksi inflatsiooni hüppelise kiirenemise. Erinevatest korrigeerivatest meetmetest (nii tulude kui ka kulude poolel) olenemata süvenes üldine eelarvepuudujääk 2014. aastal hinnanguliselt 10,3 %ni SKPst, samal ajal kui välisvõlg suurenes 2014. aasta lõpuks järsult hinnanguliselt 70,2 %ni SKPst. Välismajanduses kaasnesid impordi kahanemisest tingitud jooksevkonto puudujäägi kohandamisega (8,7 %lt 2013. aastal 4,0 %le 2014. aastal) erasektori finantsvahendite silmatorkav väljavool ja suured maksed gaasivõla eest. Selle tagajärjel vähenesid Ukraina rahvusvahelised brutoreservid 2014. aasta jooksul ligikaudu 60 % (10 miljardit eurot), kukkudes vaid 6,2 miljardi euroni aasta lõpus. Kriisist põhjustatud majanduslangus ja vääringu odavnemine on mõjunud pangandussektorile kindlasti pidurdavalt ja toonud kaasa suure hoiuste väljavoolu, märkimisväärse tegevuskahjumi ja viivislaenude osakaalu kasvu. Keskpank alustas sektorit stabiliseerida üritades selle puhastamist elujõuetutest pankadest ja tegi algust ulatusliku rekapitaliseerimisega sektoris. Ka energeetikasektoris ja riigi rahanduse juhtimises võeti ette reform, millele aitasid kaasa toetusprogrammid rahvusvaheliste võlausaldajate, sealhulgas ELi osalusel.

Majandustegevuse jätkuva soikumise ja maksebilansi halvenemise taustal pani rahvusvaheline kogukond IMFi juhtimisel Ukraina jaoks kokku uue finantstoetuse paketi. Sellega seoses taotles riik 2014. aasta septembris uut makromajandusliku finantsabi

⁷ Kaks makromajandusliku finantsabi programmi kujutavad endast olulist elementi komisjoni toetuspaketist Ukrainale, mille suurus ületab 11 miljardit eurot ja mis tehti teatavaks 5. märtsil 2014 (http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-159_en.htm). Lisaks makromajanduslikule finantsabile hõlmas pakett toetust teiste finantsvahendite kaudu, nt toetustena antavat arenguabi ning rahastamist Euroopa Investeerimispanka ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga vahenditest.

programmi ja kordas oma taotlust 2014. aasta detsembris. Suurt välisfinantseerimise lisavajadust silmas pidades ja Ukraina ametiasutuste kõrgeleulise reformikava toetamiseks esitas komisjon 8. jaanuaril 2015 ettepaneku uue, kuni 1,8 miljardi euro suuruse makromajandusliku finantsabi programmi kohta laenudena (MFA III). Kaasseadusandjad võtsid otsuse selle uue makromajandusliku finantsabi programmi kohta vastu 2015. aasta aprillis. See makstakse eeldatavasti välja kolme võrdse osamaksena aastatel 2015–2016. IMFi juhatus kiitis 11. märtsil 2015 Ukraina laiendatud rahastamisvahendi raames heaks uue nelja-aastase kokkuleppe, mille maht on 12,348 miljardit IMFi arvestusühikut (ligikaudu 17,5 miljardit USA dollarit). Sellega asendati 2014. aasta aprillis kokkulepitud kaheaastane tugilaen.

4. MAKROMAJANDUSLIKU FINANTSABI OTSTARBEKA KASUTAMISE TAGAMINE: TEGEVUSHINNANGUD JA JÄRELHINDAMISED

4.1. Tegevushinnangud

Kooskõlas ELi finantsmääruse nõuetega koostab komisjon välisnõustajate abiga tegevushinnangud, saamaks piisavat kindlust selle kohta, et haldusmenetlused ja raharinglus abi saavates riikides toimivad.

Tegevushinnangutes keskendutakse riigi rahanduse juhtimise süsteemidele, eelkõige rahandusministeeriumi ja keskpankade menetlustele ja ülesehitusele ning konkreetsemalt nende kontode haldusele, kuhu ELi vahendid kantakse. Lisaks pööratakse erilist tähelepanu väliste auditeerimisasutuste toimimisele, nende sõltumatusele, tööprogrammidele ja nende teostatava kontrolli tõhususele. Kontrollitakse ka riigihankemenetlusi kesktasandil. 2014. aastal hindas komisjon uut, selleks aastaks heakskiidetud makromajandusliku finantsabi programmi ette valmistades tegevust Ukrainas.

4.2. Järeelhindamised

Kooskõlas ELi finantsmääruse nõuetega teeb komisjon järeelhindamisi,⁸ et selgitada välja makromajandusliku finantsabi programmide mõju. Peamised eesmärgid on: i) analüüsida mõju abi saava riigi majandusele ja eriti riigi välispositsiooni jätkusuutlikkusele ning ii) hinnata ELi sekkumise lisaväärtust. 2014. aastal alustati makromajandusliku finantsabi programmi järeelhindamist Bosnias ja Hertsegoviinas, mis jõudis lõpule 2015. aasta märtsis.

5. ABITAOTLUSED JA KOMISJONI TULEVASED ETTEPANEKUD – EELARVEPOSITSIOON

2015. aastaks kavandatud makromajandusliku finantsabi programmid hõlmavad järgmist:

⁸ Kõik järeelhindamised on kättesaadavad majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi veebilehel http://ec.europa.eu/dgs/economy_finance/evaluation/completed/index_en.htm.

- i) viie juba heaks kiidetud otsuse elluviimine makromajandusliku finantsabi programmide kaudu Gruusias, Jordaania, Kõrgõzstanis, Tuneesias ja Ukrainas (MFA I viimane osamakse);
- ii) 2015. aasta aprillis Ukraina kohta juba vastu võetud uue MFA III otsuse elluviimine ja
- iii) võimalike uute programmide heakskiitmine, mis põhinevad seni Armeenialt ja Egiptuselt saadud taotlustel ja uutel taotlustel, mis võidakse saada (eelkõige Moldovalt oodatav taotlus).

Nagu eespool märgitud, on makromajandusliku finantsabi programmid Gruusiale, Jordaaniale ja Kõrgõzstanile ning MFA I Ukrainale kavas täielikult välja maksta 2015. aastal, samal ajal kui Tuneesia programm ja MFA III Ukrainale makstaks välja aastatel 2015–2016. Nende programmide täieliku rakendamise tingimus on siiski vastavates vastastikuse mõistmise memorandumites ette nähtud poliitikingimuste täitmine.

Komisjon sai 2014. aasta veebruaris uue makromajandusliku finantsabi taotluse Armeenialt. Armeenia maksebilansi olukorda ei peetud siiski piisavalt kriitiliseks, et tagada komisjoni ettepaneku esitamine makromajandusliku finantsabi andmiseks, ehkki 7. märtsil 2014 kiideti heaks uus rahastamiskokkulepe IMFiga (125 miljoni USA dollari suuruse laiendatud rahastamisvahendi raames). Komisjon jälgib hoolikalt Armeenia majandus- ja finantsolukorda, eelkõige keerukamas välismajanduskontekstis, millega riik on alates 2014. aasta lõpust silmitsi seisnud.

2012. aasta novembris uuendas Egiptus oma makromajandusliku finantsabi taotlust summas 500 miljonit eurot. Komisjon kaalus ettepaneku esitamist abi kohta, mis tõenäoliselt koosneks 450 miljoni euro ulatuses laenudest ja 50 miljoni euro ulatuses toetustest. Lisaks koostati 2013. aasta juunis tegevushinnang, milles analüüsiti Egiptuse raharinglust ja riigi rahanduse juhtimise süsteemide kontrolli. Makromajandusliku finantsabi ettepanek jäeti aga ootele, kuni Egiptus ja IMF sõlmivad lepingu IMFi väljamaksetega seotud programmi kohta. Samuti reageeriti sel viisil poliitilisele arengule riigis alates 2013. aasta juulist.

Võttes arvesse Moldova majandusolukorra halvenemist ja käimasolevaid arutelusid IMFiga võimaliku uue programmi üle, saab komisjon 2015. aastal Moldovalt eeldatavasti makromajandusliku finantsabi ametliku taotluse.

Allpool toodud tabelis on esitatud ülevaade toetustena antava makromajandusliku finantsabi kohustuste ja väljamaksete kohta aastatel 2013, 2014 ja (ligikaudsete näitajatena) 2015. Viimati nimetatud aasta prognoos on esialgne ning hõlmab üksnes neid makromajandusliku finantsabi programme, mille kohta otsuse tegemiseks on komisjon esitanud ettepaneku või mille kaasseadusandjad on juba heaks kiitnud.

Makromajandusliku finantsabi laenuprogrammide tagasimaksmata kogusumma oli 2014. aasta lõpus 1 842 miljonit eurot. See summa kaetakse ELi eelarvest välistegevuse tagatisfondi kaudu,⁹ millest kaetakse ka Euratomi laenud ja Euroopa Investeerimispanga

⁹ Lisateabe saamiseks vt komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule üldeelarvest kaetud tagatiste kohta (COM(2014) 540).

(EIP) laenud kolmandatele riikidele. Tagatisfondi vahendid peavad vastama 9 %le makromajandusliku finantsabi, Euratomi ja EIP laenude summast kolmandatele riikidele. Fondi rahastatakse ELi eelarvest. Prognooside kohaselt ulatuvad makromajandusliku finantsabi laenude väljamaksed 2015. aastal umbes 1,9 miljardi euroni, mis tähendaks tagatisfondi rahastamist umbes 168 miljoni euro ulatuses. Need arvud ei sisalda siiski võimalikke uusi makromajandusliku finantsabi programme, mille kohta komisjon ei ole veel ettepanekut esitanud.

Toetustena antava makromajandusliku finantsabi kohustused ja maksed, laenudena antava makromajandusliku finantsabi väljamaksed 2013–2015 (EUR)			
	2013	2014	2015 (ligikaudne)*
Kulukohustuste assigneeringud toetuste jaoks eelarves	94 550 000	60 000 000	77 955 000
Tegevushinnangud, järeelhindamised, avaliku sektori kulutuste ja finantsaruandluse uuringud	173 856	181 874	250 000
Makromajanduslik finantsabi Kõrgõzstanile (otsus vastu võetud)		15 000 000	
Makromajanduslik finantsabi Gruusiale (otsus vastu võetud)		23 000 000	
Muud võimalikud makromajandusliku finantsabi programmid (Moldova, Egiptus, Armeenia jne)			otsustamata
Kulukohustused kokku	173 856	38 181 874	
Kulukohustustega sidumata eelarve-eraldised	94 376 144	21 818 126	
Maksete assigneeringud toetuste jaoks eelarves	56 339 890	52 153 011	74 218 061
Tegevushinnangud, järeelhindamised, avaliku sektori kulutuste ja finantsaruandluse uuringud	529 345	179 806	
Makromajanduslik finantsabi Kõrgõzstanile (otsus vastu võetud)			15 000 000
Makromajanduslik finantsabi Gruusiale (otsus vastu võetud)			23 000 000
Muud võimalikud makromajandusliku finantsabi programmid (Moldova, Egiptus, Armeenia jne)			otsustamata
Maksed kokku	529 345	179 806	
Toetusteks kasutamata eraldised	55 810 545	51 973 205	
Laenudena antava makromajandusliku finantsabi väljamaksed			
Bosnia ja Hertsegoviina (otsus vastu võetud)	100 000 000		
Ukraina I (otsus vastu võetud)		360 000 000	250 000 000
Ukraina II (otsus vastu võetud)		1000 000 000	
Gruusia (otsus vastu võetud)			23 000 000
Jordaania (otsus vastu võetud)			180 000 000
Tuneesia (otsus vastu võetud)**			200 000 000
Kõrgõzstan (otsus vastu võetud)			15 000 000
Ukraina III (ettepanek vastu võetud)**			1 200 000 000
Muud võimalikud makromajandusliku finantsabi programmid (Moldova, Egiptus, Armeenia jne)			
Laenudena antava makromajandusliku finantsabi väljamaksed kokku	100 000 000	1360 000 000	1868 000 000

* Välja arvatud eelarve-eraldiste näitajad, mis vastavad 2015. aasta jaoks vastu võetud eelarvele

** Ainult kaks kolmest osamaksest makstakse eeldatavasti välja 2015. aastal. Viimase osamakse väljamaksmine on kavandatud 2016. aastaks.